בלק ג

א. בשייכות צום סיפור אינעם סיום פון אונזער סדרה [1] — „והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה גו״ — דערציילן חז״ל [2], אז זמרי בן סלוא האָט די „מדינית״ (כזבי בת צור) געבראַכט פאַר משה רבינו און געזאגט: „זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך. נתעלמה ממנו (פון משה) הלכה״, ביז אַז פינחס „ראה מעשה ונזכר הלכה כו׳ הבועל את כותית [3] קנאין פוגעין בו״.

פאַרוואָס איז טאָקע „בת יתרו״ געווען מותרת צו משה רבינו? — איז רש״י [4] מסביר: „משה קודם מתן תורה נשא וכשניתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם כו״. ד. ה. משה נשא צפורה ווייל דעמאָלט (פאַר מתן תורה) זיינען אַלע (אויך די בנ״י) געווען אין גדר פון בני נח; און דערנאָך (ביי מ״ת) האָט זיך אויך צפורה מגייר [5] געווען צוזאַמען מיט אַלע אידן, און דערפאַר איז זי אויך דערנאָך מותרת צו משה׳ן.

איז ניט מובן: זמרי איז דאָך געווען „נשיא בית אב לשמעוני״ [6], היינט וואָס איז מלכתחילה געווען זיין טענה „ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך״ — צי דען האָט ער ניט געוואוסט דעם חילוק הכי פשוט צווישן נשואין פון פאַר מ״ת און נאָך מ״ת?!

ולאידך גיסא: אויב אפילו מ׳זאָל געפינען עפעס אַ הסברה (לכה״פ אַלס אַ קס״ד) פאַרוואָס דער חילוק הנ״ל איז ניט קיין טעם מספיק צו מתיר מאָכן „בת יתרו״ צו משה — איז נאָך אַלס שווער, פאַרוואָס מ׳געפינט ניט אין גמרא אַז משה (אַדער אימיצער אַנדערש) זאָל ענטפערן אויף דער טענה פון זמרי

---

1) כה, ו.

2) סנהדרין פב, א. תנחומא פרשתנו כ־כא. במדב״ר פ״כ, כד־כה. תיב״ע ופרש״י עה״פ.

3) בפרשתנו מדובר ע״ד מדינית, במשנה (סנה׳ שם) הל׳ ארמית — ואולי יש כאן שינוים ע״י מבקר המלכות. וראה רמב״ם הל׳ איסו״ב רפי״ב ב׳ גירסות. ובפרש״י סנה׳ פא, ב: ארמית בת עובד כוכבים.

4) סנהדרין פב, א ד״ה בת יתרו.

ביד רמ״ה סנהדרין שם: „ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ולא אסרה תורה אלא מכאן ואילך אבל מי שהי׳ נשוי ועומד קודם מ״ת לא נאסרה עליו״. אבל ברבותינו בעה״ת (בהעלותך יא, כז): כשנתנה תורה כו׳ פרשו כולם כו׳. וראה גליוני הש״ס (להר״י ענגל) סנהדרין שם שקו״ט בדבריו. תו״ש לשמות ב, כא אות קע. וראה הערה הבאה.

5) ביד רמ״ה שם משמע דס״ל דמותרת גם בלי גיור ד„ניתנה תורה ונתחדשה הלכה״. וראה ג״כ: ילקוט ראובני ר״פ פינחס: „ויאמר לו ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ועוד יאמר אני גיירתי״. יעב״ץ סנהדרין שם: „ולא שייכא גירות כלל אלא שנתנה תורה״. גם מלשון רש״י „נכנסו לכלל מצות והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב״ משמע קצת שאי״ז ענין הגירות כבערב רב (וראה צפע״נ דלקמן הערה 20). ועפ״ז אין מקום לקושיא דלקמן בפנים סעיף ב׳.

אבל נוסף ע״ז שגם בנוגע לבני ישראל מפורש שנתגיירו (עיין יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, רע״א) — הרי מכיון שהיא „בת יתרו״ (ולא מבני אברהם יצחק כו׳), ועוד ועיקר — לא הייתה במצרים ששם היתה תחלת הגירות (יבמות וכריתות שם) בודאי הי׳ צ״ל אצלה גירות. ועד״ז בנוגע לבני׳ — שמילתם הייתה אך בתור מצוה שנצטווה אברהם, משא״כ במצרים שי״ל שהי׳ גם התחלת הגירות — עיין יבמות וכריתות שם. ובגליוני הש״ס שם: ודבריו (דהרמ״ה) צע״ג דהא פשיטא דנתגיירה כו׳.

6) פינחס כה, יד. ובסנהדרין שם (ועד״ז בפרש״י עה״ת כה, ו (ודלא ככפרש״י בפנחס)): נשיא שבט הוא. ולהעיר מדרז״ל (סנה׳ שם, ב) שזהו שלומיאל בן צורישדי.

כלפי משה רבינו? (פינחס האָט בלויז געזאָגט די הלכה „הבועל ארמית כו׳״, וואָס איז נוגע צו מעשה זמרי)?

עס זיינען דאָ מפרשים [8] וואָס זאָגן, אַז דאָס גופא (דער חילוק הנ״ל צווישן פאַר און נאָך מ״ת) איז „נתעלמה״ פון משה. אָבער נוסף אויף דעם, וואָס (א) רש״י [9] זאָגט בפירוש: „ונתעלמה ממנו הלכה, שנאמר לו בסיני הבועל כותית וכו׳״, אַז בלויז די הלכה (וואָס פאַר אַן עונש עס קומט) איז „נתעלמה ממנו״; (ב) ס׳איז אַ דוחק גדול צו זאָגן אַז עס זאָל נתעלם ווערן פון משה אַזאַ פשוט׳ער חילוק כנ״ל [10] — איז אויך ניט מובן: ווי האָט זמרי געפרעגט אַזאַ שאלה? האָט ער זיך דען געקענט פאַרלאָזן אַז פון משה׳ן וועט נתעלם ווערן דער חילוק צווישן פאַר און נאָך מ״ת?

ב. אויך דאָרף מען פאַרשטיין:

דער [11] דין איז, אַז אַ גיורת איז אסורה לכהן; און דאָס איז אַן איסור מן התורה. הגם די גמרא [12] לערנט עס אַפ פון אַ פסוק אין יחזקאל [13] — איז דאָס נאָר וואָס „אתא יחזקאל ואסמכה אקראי״ [14], אָבער דאָס איז אַן איסור מן התורה ממש״נ „אשה [15] זונה גו׳ לא יקחו״ [16] — „לפי שבאה מן העכו״ם השטופים בזימה״ [14].

אין דער גמרא [17] איז דאָ אַ פלוגתא וועגן משה רבינו: לויט אַיין דיעה איז „משה רבינו כהן גדול״ [18] (ווייל „לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה״ [17]), אָ צווייטע דיעה האָלט, אַז „לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד״ [19] — איז קשה: ווי אַזוי איז „בת יתרו״ [20] געווען מותרת צו אים — זי איז דאָך געווען אַ גיורת [21]?

---

7) ראה גם ילקוט ראובני שם.

8) ראה עיון יעקב לע״י סנהדרין שם, א.

9) סנהדרין שם. יד רמ״ה שם. וראה ילקוט ראובני ויעב״ץ הנ״ל.

10) ואם כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו (תנחומא, במדב״ר ופרש״י שבהערה 2) — העלמת ההלכה דקנאין פוגעין מספיקה.

11) בהבא לקמן ראה אנציקלופדי׳ תלמודית ע׳ גיורת, וש״נ.

12) קידושין עח, סע״א.

13) מד, כב.

14) תוד״ה אין יבמות סא, א.

15) אמור כא, ז.

16) רמב״ם הל׳ איסורי ביאה פי״ח ה״ג (ראה מ״מ שם). תוספות שם. ועוד (נסמנו באנציקלופדי׳ שם).

וגם להראב״ד (הל׳ איסו״ב שם) ד„אינה משום זונה אלא משום דכתיב כו׳״ (הקרא דיחזקאל), הוא איסור מן התורה — כמ״ש להדיא (שם פט״ז ה״ב). וראה חידושי הרשב״א יבמות ס, ב.

17) זבחים קב, א. והובאו בכ״מ במדרז״ל.

18) רב — שם קא, ב.

19) וגם למ״ד „אני אמרתי אתה כהן כו׳ עכשיו כו׳ ואתה לוי״ — „פסיקא לי׳ דכהן הי׳ מדעבד עבודה בשבעת ימה״מ .. ונפסקה לו כהונה אלא שניטלה ממנו בחרון אף״ (חדא״ג שם).

20) אבל אם לא היתה „בת יתרו״ — אף שבמ״ת נתגיירו כל ישראל (כדלעיל בתחילת השיחה והערה 5) — עכצ״ל שגירות זו אינה אסורה לכהן ואהרן ואלעזר ואיתמר בניו יוכיחו והטעם מובן כי בבני אברהם כו׳ לא שייך הטעם „שבאה מן העכו״ם השטופים בזימה״.

גם י״ל עפמ״ש בצפע״נ לסנהדרין שם ד„לאחר מ״ת נעשו יהודים למפרע״, עיי״ש. וע״פ המבואר בצפע״נ שם „דמדין כיון דהם ג״כ מזרע אברהם לאחר המילה, ואמם נתגיירה אז אם יתגיירו הוה ישראל למפרע, וזה צפורה כו״ — מתורצת הקושיא שבפנים. וראה לקמן הערה 28.

ולהוסיף: עפמשנ״ת בלקו״ש ח״ח (ע׳ 165 הערה 29) שלשיטת רש״י בפירושו עה״ת הי׳ יתרו „אבי אמו״ (ממש) דפינחס — היינו דגם אשת אלעזר הכהן היתה „בת יתרו״ — השקו״ט שבפנים השיחה היא גם בנוגע לאלעזר הכהן.

21) בפרש״י יבמות (סא, סע״א) דגיורת פסולה כי „ביאת עכו״ם כו׳ פסלה״, ועד״ז מפרש שם (ע״ב) ד״ה אלא גיורת („דנבעלה בנכריותה כו׳״). והובא בב״ש לשו״ע אה״ע סי׳ סק״כ.

— אבל דעת הפוסקים דאסורה גם כשלא נבעלה

לויטן מ"ד אז „לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד", וואלט מען נאך געקענט ענטפערן [22] (עכ"פ בדוחק), אז משה איז אויך דאן ניט געווען קיין כהן גמור; און דאס וואס ער האט געמעגט מקריב זיין דעמאלט די קרבנות, איז עס דערפאר ווייל — ווי תוספות [23] איז מסביר — אין די שבעת ימי המלואים האט דער משכן געהאט א דין במה [און דערפאר „שימש משה שבעת ימי המלואים בחלוק לבן" [24] — ניט מיט די בגדי כהונה — ווייל „אין בגדי כהונה בבמה"] — און דערפאר איז אויך „בת יתרו" (א גיורת) ניט געווען אסור צו אים.

אבער — לבד זאת, וואס פון לשון הגמרא „לא נתכהן משה כו'" איז משמע, אז בשבעת ימי המלואים איז ער געווען א כהן גמור [25] — בלייבט דאך שווער לויטן מ"ד אז משה „כל [26] ימיו כהן הי'" [27].

(ראה ב"ש שם. אנציקלופדי' שם, וש"נ). וראה מנ"ח (מצוה רסו) שתמה על דעת רש"י, עיי"ש. ובחכמת שלמה (לשו"ע אה"ע שם) מאריך דגם לרש"י אסורה גם אם לא נבעלה, עיי"ש.

22) גם יש לתרץ (למ"ד זה) — כי הציווי(ים) דפ' אמור („אשה זונה גו' לא יקחו") נאמר(ו) לאחרי ד' ימי המילואים. ובגיטין (ס, סע"א): „ח' פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן כו' פרשת כהנים („אמור אל הכהנים כו'" — פרש"י שם) כו'". ולהעיר מתו"כ לשמיני (י, ד) „מיכן אמרו אין מטמאין למתים כו'".

23) ע"ז לד, א ד"ה במה.

24) ע"ז שם. וש"נ.

25) להעיר ממשנ"ת (לקו"ש חי"ז ע' 175 שוה"ג הב' להערה 28), שי"ל שכהונת משה היתה רק התואר דכהונה, ולא הענין ד„לקדשו לכהנו לי" — שירות דכהונה (מכיון ששימש בחלוק לבן), עיי"ש. — אבל ג"ז די לאסור עליו גיורת משום „אשה זונה גו'", שהרי גרושה כו' אסורה גם לכהן בע"מ שאין בו שירות דכהונה.

26) לשון רש"י זבחים קב, א ד"ה ויש אומרים.

27) לכאורה אפשר לתרץ ע"ד תי' הש"ס (זבחים שם) דמשה זר הוא לענין נגעים כי „שאני מראות נגעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה", והרי גם בר"פ אמור (אצל הציווי „אשה זונה גו'") נאמר „אמור אל הכהנים בני אהרן".

אבל — יש לחלק. כי דיוק הש"ס „אהרן ובניו כתובין בפרשה" הוא משום שהכתוב (תזריע יג, ב) מקדים „אהרן הכהן" ורק אח"כ כתיב „או אל אחד מבניו הכהנים". משא"כ בנדו"ד שנאמר „הכהנים (ואח"כ) בני אהרן", י"ל שהכוונה לענין הכהונה ולא שצ"ל „בני אהרן" דוקא.

•27) ראה גם ראש דוד (להחיד"א) פ' פינחס.

28) ראה לעיל הערה 20 מה שי"ל ע"פ המבואר בצפע"נ שגם מדין „אם נתגיירו הוה ישראל למפרע". ועפ"ז י"ל שזמרי לא ס"ל כן (לענין מדינית) ולכן טען „בת יתרו מי התירה לך" מצד איסור גיורת לכהן. ומשה לא השיב, כמבואר לקמן בפנים (סעיף ו') דלא נאמן בשעת מעשה, עיי"ש.

29) ראה גם ערוך לנר סנהדרין שם.

30) שבת פז, א. יבמות סב, ע"א.

ג. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן, אז די צוויי שאלות הנ"ל (סעיף א' וב') ווערן פארענטפערט אחת בחברתה:

מיט דער טענה „בת יתרו מי התירה לך" האט זמרי טאקע געמיינט (ניט דעם איסור חיתון מיט אן „ארמית", נאר) דעם איסור גיורת לכהן •[27]: און די שייכות צווישן דעם איסור מיט דעם וואס א „מדינית" איז אסורה („אם תאמר (זו) אסורה בת יתרו כו'") איז אין דעם, וואס דער טעם האיסור פון גיורת לכהן איז (כנ"ל) „לפי שבאה מן העכו"ם (ארמים) השטופים בזימה". ד. ה. אויב די „מדינית" איז אסורה ווייל זי איז אן „ארמית" — פארוואס־זשע איז „בת יתרו", „שבאה מן העכו"ם (ארמים) וכו'" מותרת צו משה (א כהן) ?

אבער לפ"ז בלייבט שווער (כנ"ל סעיף א') לאידך גיסא: (א) וואס איז טאקע די תשובה אויף דער טענה ? און (ב) פארוואס האט מען דעם ענטפער ניט געזאגט צו זמרי'ן [28] ?

ד. לכאורה וואלט מען געקענט פארענטפערן [29] מיט דעם וואס חז"ל [30]

זאגן: „ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו", וואס איינער פון זיי איז דאס וואס „פירש מן האשה". ובמילא איז שוין ניטא קיין טענה „בת יתרו מי התירה לך" (מצד דעם איסור גיורת לכהן), ווייל משה האט זיך פורש געווען מאשתו.

און כאטש פרישה אליין איז לכאורה ניט געגנוג אראפצונעמען דעם איסור גיורת לכהן — זאגט דאך אבער רש"י בפירושו על התורה אויפן פסוק (אין ס"פ בהעלותך [31]) „ותדבר מרים גו' על אודות האשה גו' כי אשה כשית לקח" — „על אודות האשה, על אודות גירושי'; כי אשה כשית לקח, ועתה גירשה", ד. ה. רש"י לערנט אז ס'איז ניט נאר וואס „פירש מן האשה" (ווי רש"י ברענגט עס דארט[32] אראפ), פרישה בעלמא[33], נאר ס'איז געווען — גירושין[34].

פונדעסטוועגן האט מען דאס ניט געענטפערט זמרי'ן וועז ער האט געפרעגט „בת יתרו מי התירה לך" — ווייל, ווי מבואר אין דברי חז"ל[35], האט קיינער פון דעם ניט געווואוסט, ביז אז איך מרים האט זיך דערפון דער־וואוסט ערשט וועז „אלדד ומידד מתנבאים במחנה"[36] און צפורה האט געזאגט „אוי לנשותיהן של אלו כו'"[37];

ווארום וויבאלד משה האט עס געטאן „מדעתו", האט ער, זייענדיק אן „עניו מאד"[38], ניט געוואלט מ'זאל דערפון וויסן — און מהאי טעמא האט ער[39] אויך ניט געוואלט ענטפערן זמרי'ן אז „פירש מן האשה".

אבער דער ביאור איז ניט אויס־געהאלטן[29], ווייל

[נוסף אויף דעם, וואס רש"י[40] לערנט (לויטן ספרי[40]) אז משה האט זיך פורש געווען מן האשה (ניט „מדעתו", נאר) ווייל „אמרתי לו לפרוש מן האשה .. ואתה פה עמוד עמדי"[41], און עס איז דאך ניט היפך הענייות צו דערציילן אז ער האט מקיים געווען א ציווי ה'[42] — איז]

די סיבה פון פרישת משה מן האשה זאגט מען אז עס איז דערפאר וואס ער

---

31) יב, א.

32) ד"ה ותדבר מרים ואהרן.

33) דלא כמ"ש הרא"ם שם, ד„גרושי'" היינו „הפרשתה שפירש בעלה ממנה". וראה לעיל ע' 145 שוה"ג להערה 41.

34) ראה גם תוד"ה דכתיב יבמות שם: „או נתן לה גט". ובמכילתא עה"פ (יתרו יח, ב) „אחר שלוחי'" — „שנפטרה ממנו בגט". וראה ריב"א עה"ת יתרו יט, טו.

35) ספרי בהעלותך שם • (הובא בתוס' יבמות שם. שבת שם ד"ה ואתה (בשם „מדרש")). פרש"י שם. תנחומא צו יג.

ומלשון התנחומא (שבהערה 2) „אותה שתחתיך" מוכח שעד אז (שנת הארבעים) לא ידעו כל ישראל שגירשה. אבל י"ל שלדעת התנחומא לא גירשה רק „פירש" ממנה.

•) בכמה דפוסי ספרי הובא רק הטעם „שראתה את צפורה שאינה מתקשטת כו'". אבל גם לטעם זה רק אז נתוודע שפירש כו'.

36) בהעלותך יא, כז.

37) בתוס' שבת שם כ' „דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש כו'". אבל ביבמות שם כתבו „שלא נתגלה להם אלא באותה שעה כדתניא בסיפרי כו'".

38) בהעלותך יב, ג.

39) ומכ"ש שמרים ואהרן לא סיפרו שגירשה, שהרי נענשו על שדיברו עליו.

40) בהעלותך שם, ח. ולהעיר מלשון רש"י שם, ד: שיפה עשה משה כו'.

41) ב' הדיעות — אם פירש מדעתו או ע"פ הציווי — הובאו ג"כ באדר"נ פ"ב, ג.

42) ועד"ז לתוס' שבת שם, שאהרן ומרים „היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור" — דלמה יעלימו שגירש משה את צפורה ע"פ הדבור?

אבל גם אם פירש משה מדעתו קשה: למה לא השיב לזמרי שפירש מן האשה שלא יאמרו שעבר על איסור גיורת לכהן (שאי"ז היפך הענייות)?

איז געווען א נביא — ווי רש"י [31] ברענגט אראפ (פון ספרי [31]) אז צפורה האט געזאגט „אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן" [43] — בעת אז עפ"י הנ"ל האט ער איר געמוזט מגרש זיין מצד דעם איסור גיורת לכהן [44].

ה. דער ביאור אין דעם:

עס שטייט אין משנה [45]: „אירס (א כהן הדיוט) את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס". און די גמרא לערנט עס אפ פון פסוק [46] „יקח אשה", אז ווייבאלד דער „יקח אשה" (די אירוסין) איז געווען בהיתר, מעג ער לכתחילה ענדיקן די לקיחה און כונס זיין די אלמנה.

איז עס א כל שכן וק"ו בנדו"ד, וואו ניט נאר די אירוסין, נאר אויך די נישואין זיינען געווען בהיתר [47], אז אויך נאכדעם ווי משה איז געווארן א כהן איז „בת יתרו" געווען מותרת לו (כאטש זי איז געווען א גיורת).

לכאורה קען מען פרעגן אויף דעם: דאס וואס משה האט חתונה געהאט מיט צפורה בהיתר איז דאך געווען פאר מתן תורה; און היות אז אידן האבן דעמאלט געהאט א דין פון בני נח און ס'איז דאן איבערהויפט ניט געווען דער גדר ה„לקיחה" פון נאך מתן תורה [48], מוז מען דאך זאגן, אז נאך מתן תורה האט ביי אידן געדארפט זיין מחדש קידושין ולקיחה דנשותיהן עפ"י תורה [49] — איז דאך הדרא קושיא לדוכתה: ווי האט משה געמעגט מקדש זיין צפורה נאך מתן תורה [50]?

— איז עס ניט קיין קשיא, ווייל [נוסף אויף דעם וואס די נייע לקיחה איז דאך זיכער געווען תיכף לאחר מ"ת ובמילא — בנוגע משה איז דאס געווען איידער ער איז געווארן א כהן (בימי המלואים, נאך הקמת המשכן) — איז אפילו אויב מ'וועט אננעמען, אז לויט דער דיעה אז משה „כל ימיו כהן הי"" האט זיין כהונה זיך אנגעהויבן תיכף ביי מ"ת [51], איז עס אויך ניט קיין קשיא, ווייל]:

אויפן פסוק [52] „וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" דרש'נט די גמרא [53]: „שעשה לה מעשה ליקוחין", וואס דער פשט אין דעם איז, אז עמרם האט איר

---

43) וראה שבת (ועד"ז יבמות) שם: אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי כו'.

44) ובפרט אם פירש רק מצד הציווי „ואתה פה עמוד עמדי" — היינו, שלולי ציווי זה לא הי' פורש מן האשה.

45) יבמות סא, א.

46) אמור כא, יד.

47) ראה תוד"ה אטו יבמות כ, ב: נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר.

48) ראה רמב"ם ריש הל' אישות: קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' מכניסה לתוך ביתו כו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו' יקנה אותה תחלה כו'.

וגם אלה מבני שקיימו כה"ת עד שלא ניתנה וקידשו נשיהם (וראה פרש"י ויחי מח, ט. ועוד) — מ"מ, מכיון שלא נצטוו ע"ז, אין להם תוקף כמו לאחר מ"ת. וראה לקו"ש ויחי תשמ"ט ס"ג ואילך.

49) כדין גר שנתגייר ואשתו עמו שצריכים חופה וקידושין — דגול מרבבה לשו"ע יו"ד הל' גרים בסופן. וראה גליוני הש"ס (דלעיל הערה 4): פשיטא דנתגיירה במ"ת והוצרכה קידושין מחדש.

50) כי להדיעות שלא גירשה רק „פירש" ממנה, משמע שגם אח"כ היתה אשתו [ולהעיר מלשון הספרי בהעלותך שם: שפירש משה מפרי' ורבי' כו' שאינה מתקשטת כו'] וא"כ קידשה לאחר מ"ת — אף שנאמר לו „ואתה פה עמוד עמדי". ודוחק. וע"פ המבואר לקמן בפנים מתורץ בפשטות.

וגם לדעת רש"י ש„גירשה" — הרי זמרי לא ידע מזה (כנ"ל בפנים), ולכן טען „בת יתרו מי התירה לך", כדלקמן בפנים סעיף ו'.

51) ראה לקו"ש ח"ו ע' 175 והערה 28 שם.

52) שמות ב, א.

53) סוטה יב, א. ב"ב קכ, א.

מקדש געווען מיט ליקוחין פון נאָך מתן תורה.

[דערמיט זיינען מפרשים[54] מסביר וואָס דער רמב"ם[55] זאָגט „ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות" — וואָס לכאורה איז עס ניט מובן[56]: וואו געפינט מען אַז „נצטוה עמרם במצות יתירות" ? — נאָר דאָס איז די מצוה פון קידושין, וואָס איז שוין געווען אין מצרים[57]].

און וויבאַלד אַז אויך פאַר מ"ת זיינען די קדושי אשה געווען ביי אידן אין אַן אופן פון לקיחה פון נאָך מ"ת, האָט ביי זיי ניט געדאַרפט זיין נייַע קידושין נאָך מתן תורה — די פריערדיקע קידושין זיינען געבליבן בתקפן אויך נאָך מ"ת[58].

און לפי"ז איז מובן, אַז דער „יקח אשה" פון משה רבינו איז געווען בהיתר, וויבאַלד עס איז געווען פאַר מ"ת, און ער האָט צפורה'ן ניט געדאַרפט נאָכאַמאָל מקדש זיין נאָך מתן תורה.

ו. דערמיט קען מען מסביר זיין: (א) וואָס ס'איז געווען די טענה פון זמרי „בת יתרו מי התירה לך", און (ב) פאַר־וואָס משה האָט אים גאָרניט געענט־פערט אויף זיין טענה:

זמרי האָט ניט געהאַלטן פון דער ילפותא (פון תורה שבעל פה) פון „יקח אשה" הנ"ל, און לשיטתו האָט משה געמוזט מגרש זיין „בת יתרו".

משה האָט ניט געקענט ענטפערן מיטן לימוד פון „יקח אשה"[59] — ווייל[60] דער דין[61] איז, אַז א ת"ח וואָס איז „מורה הלכה" און איז א „נוגע בדבר", איז ער ניט באַגלויבט בשעת מעשה צו זאָגן „כך קבלתי" — און משה איז דאָך געווען א נוגע בדבר — „בת יתרו מי התירה לך"[62].

[ע"ד ווי מיר זעען עס ביי מחלוקת קרח, וואָס צוזאַמען מיט זיין קריגן אויף כהונת אהרן איז ער אויך געקומען[63] מיט פאַלשע טענות און שאלות וועגן מזוזה — „בית שהוא מלא ספרים מהו

---

54) צפע"נ עה"ת שמות שם. מהר"ץ חיות סוטה שם.

55) הל' מלכים פ"ט סה"א.

56) כקושיית הכס"מ ורדב"ז שם.

57) ועפ"ז לשון הרמב"ם (נעתק לעיל הערה 48) „כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו" — לאו דוקא.

58) ובזה מתורץ מש"נ (ואתחנן ה, כז) תיכף לאחר מ"ת „שובו לכם לאהליכם", דמזה שנק' „אהליכם" גם קודם „שובו גו", מוכח, שלא היו צריכים קידושין מחדש לאחרי מ"ת. וראה תו"ש דלעיל הערה 4.

59) אלא שצע"ק לדעת רש"י ש„גירשה" — למה לא השיב לו כן, כנ"ל ס"ד והערה 42 [כי אף שלא הוצרך לגרשה מטעם זה — מ"מ, מכיון שגירשה אין מקום מעיקרא להטענה „בת יתרו כו"] ?

60) ראה גם לקו"ש חי"ג ע' 97 והבהערות שם.

61) רמ"א יו"ד סו"ס רמב. יבמות עז, א (וש"נ). תוד"ה אם שם. נמוק"י שם.

62) ומה שלא השיב אף א' מבנ"י לזמרי הלימוד ד„יקח אשה", וכפסק הלכה דאם שמעו ממנו קודם מעשה שומעין לו (רמ"א שם) — אולי י"ל שעדיין לא אמר משה לכל ישראל • הלימוד (דתושבע"פ) מ„יקח אשה" (מכיון שלא הי' נוגע להם), ואהרן ובניו — ה"ה קרובים של משה ואין נאמנים. או י"ל שנתעלמה מהם גם הלכה זו (משא"כ משה, שנתעלמה ממנו רק ההלכה דהבועל ארמית כו', כנ"ל בפנים השיחה ס"א). ולהעיר מרמב"ן דברים (א, יח): שלא יהי' לכבוד לו שיזכיר לדור הזה כי אשה כושית לקח.

63) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א. תנחומא קרח ב. במדב"ר פי"ח, ג. פרש"י ר"פ קרח (רק „טלית כו").

•) להעיר מלשון פינחס (לענין ההלכה „הבועל ארמית כו") „לא כך למדתני כו"

שיהא חייב במזוזה" און תכלת — „טלית שכולה תכלת מה שתהא חייבת בציצית" — און מ'געפינט ניט אז משה זאל אויף די שאלות ענטפערן מיט א לימוד פון תושבע"פ [64] — ער האט נאר געזאגט: „ואם בריאה יברא ה' גו'" [65];

און די הסברה איז כנ"ל: משה איז געווען א נוגע בדבר [66], און דערפאר וואלט ער סיי ווי ניט געווען באגלויבט אויף דעם].

ז. די הוראה פון ענין הנ"ל:

ניט אלעמאל זוכט מען צו ענטפערן יענעם אויף זיינע שאלות: אמאל איז יענער גאר אויסן מיט זיין שאלה צו מתיר מאכן א מדינית! וועז זיין כוונה איז לשם שמים דארף זיין „ענה (אפילו א) כסיל כאולתו" [67]. וועז ער פרעגט אבער אין דברי תורה מיט דער כוונה צו מתיר מאכן דאס וואס תורה אסר'ט — דעמאלט דארף זיין די הנהגה פון „אל תען כסיל כאולתו" [68]: דער וועג צו מנצח זיין אזא מנגד אויף תורה איז ניט דורך שקו"ט, נאר מיט א תוקף וואס איז למעלה מטעם ודעת.

[און אזוי אויך ביי יעדערן בא זיך: וועז דער „מלך זקן וכסיל" [69] — דער יצה"ר — קומט מבלבל זיין, דארף מען זיך ניט אריינלאזן אין א שקו"ט מיט אים, נאר מ'דארף גלייך טאן מיט תוקף — „משכהו לבית המדרש כו'" [70]].

און דאס איז אויך געווען די הנהגה פון פינחס — „בקנאו את קנאתי" [71]: ער האט זיך ניט אריינגעלאזט אין א שקו"ט: ווייל אדרבה: דער דין [72] איז, אז „הבא לימלך אין מורין לו" — נאר ער האט מקנא געווען קנאת ה' („קנאתי") און זיך מוסר נפש געווען צו הרג'נען זמרי [73].

ח. דער חג הגאולה פון י"ב-י"ג תמוז איז חל (ברוב השנים) אין דער וואך פון פ' בלק — האט דער ענין הנ"ל א שייכות צו דעם חג הגאולה:

די הנהגה פון דעם רבי'ן, דעם בעל הגאולה והשמחה, איז געווען אין אן אופן פון „בקנאו את קנאתי": ניט קוקנדיק אויף די טענות פון געוויסע מענשען, אז ס'איז ניטא קיין חיוב זיך צו מוסר נפש זיין על כל צעד ושעל וכו', איז ב"ים בעל הגאולה והשמחה געווען דער „בקנאו את קנאתי": וויבאלד עס איז דעם אויבערשטנ'ס א זאך („קנאתי"), האט ער זיך נאכאנאנד מוסר נפש געווען בפועל אויף הרבצת התורה והיהדות.

די מסירת נפש קען זיין בכמה אופנים. ומהם:

א. בפרשתנו — ניט דורכן נשיא הדור — דער נשיא הדור איז געווען משה [74];

---

64) ורק אמר „חייבת דכתיב גדילים תעשה לך וגו' .. וכתבתם על מזוזות ביתך וגו'" (ירוש' שם).

65) קרח טז, ל.

66) שהרי הי' אחי אהרן. ובפרט שמחלוקת קרח היתה גם על משה — ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 104 ובהערות שם, ושנ"ב. ועיי"ש (ע' 106) שהעיקר ופנימיות מחלוקת קרח הי' על משה.

67) משלי כו, ה. וראה שבת ל, ב.

68) משלי שם, ד.

69) קהלת ד, יג. קה"ר שם. זהר ר"פ וישב.

70) סוכה נב, ריש ע"ב. קידושין ל, ב.

71) פינחס כה, יא.

72) סנהדרין פב, א. רמב"ם הל' איסו"ב פי"ב ה"ה. טור אה"ע סט"ז. רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד.

73) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד (ע' 1073), דמסנ"פ דפינחס היא אמיתית ענין המסנ"פ, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, מבחי' יחידה. וראה לקמן ע' 319 ואילך.

74) ראה פרש"י חוקת כא, כא: שנשיא הדור כו'.

אין אַן אופן פון גבורה[75] (וואָס דער־פאַר געפינט מען אַז פינחס — הוא אליהו[76] — האָט געזאָגט „קנא קנאתי לה' אלקי צבאות גו'"[77] און האָט ניט געפונען אַ זכות אויף אידן[78]).

ב. ווי ביים בעל הגאולה והשמחה: „בקנאו את קנאתי" דער נשיא הדור אַליין,

[ובאמת קען מען זאָגן, אַז אויך ביי פינחס, איז די נתינת כח אויף דעם „קנאו את קנאתי" געקומען פון משה[79] (דער נשיא הדור): דורך זיין זאָגן „קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא"[80] האָט ער געגעבן פינחס דעם כח צו מקנא זיין קנאת ה']:

אין אַן אופן פון חסדים — ווי דער־ציילט שוין פיל מאָל[81], אַז דער בעל הגאולה והשמחה האָט געבעטן זיין פאָטער, דער רבי נ"ע, אַז זיין נשיאות זאָל זיין בחסד וברחמים, דער אויפטו, אַז אויך אַן ענין פון „קנאו את קנאתי" וועט דורכגעפירט אין אַן אופן פון „טוב עין הוא יבורך"[82] — בחסד וברחמים[83].

(משיחות י"ג תמוז, וש"פ מטו"מ, תשכ"ט)

---

75) ראה זח"ג רלו, ב ואילך — שייכות דפינחס ליצחק, גבורות.

76) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1071 הערה 8. ח"ח ע' 170 הערה 59.

77) מ"א יט, י. שם, יד.

78) זח"א צג, א. וראה הנסמן בנצוצי זהר שם.

79) נוסף על פשטות העניין, ששאל קודם אצל משה „לא כך למדתני כו'".

80) סנהדרין שם.

81) לקו"ש ח"ב ע' 502. וראה ספר השיחות תש"ג ע' 12. ועוד.

82) משלי כב, ט. ובנדרים (לח, א) ועוד — דקאי על משה. ובזח"ג (קל, א) דורשו על יוסף — שמו (הראשון) של בעל הגאולה והשמחה (וראה סה"ש תש"ה ע' 61. ועוד).

83) להעיר ממשנ"ת בארוכה (לקו"ש ח"ח ע' 165 ואילך) דקנאות דפינחס היתה מצד החסד והאהבה (שלכן „בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" — פרש"י ר"פ פינחס). וראה גם זח"ג רלז, סע"ב ואילך. וי"ל שזה הי' ע"י הנתינת כח ממשה, נשיא הדור, כנ"ל בפנים.